

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK SAVUNMA POLİTİKASI VE YÜK PAYLAŞIMI

İbrahim ÖRNEK

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv.
İ.İ.B.F. İktisat Bölümü
iornek@hotmail.com

Nalan IŞIK

Öğr. Gör., Gaziantep Üniversitesi
İ.İ.B.F. İktisat Bölümü
isik@gantep.edu.tr

ÖZET

Avrupa Birliği ortak savunma politikası, ekonomik ve parasal entegrasyonun ardından askeri entegrasyonu tamamlamaya yönelik çok boyutlu bir girişimdir. Oluşturulmaya çalışılan ortak güvenlik ve savunma politikası Birlik üyelerine yeni maliyetler yüklemiştir. Bu çalışmada Birliğin ortak savunmasının ekonomik yönü yük paylaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Ortak savunmaya katılımın kamu malı özelliğine sahip olduğu varsayımıyla her bir Avrupa Birliği Üyesine olan maliyeti için bir yük paylaşım endeksi oluşturulmuştur. Askeri bir gücün oluşturulmasıyla Üye Devletlerin kolektif koruma ve güvenlik şemsiyesi altında elde edeceği faydalar için ise fayda paylaşım ortalaması hesaplanarak yük paylaşım endeksi ile karşılaştırılmıştır. Muhtemel bir Avrupa Savunma Birliği'nde bazı üye devletlerin yaptığı katkıdan daha fazla fayda sağladığı bazı üye devletlerin yaptığı katkının altında fayda elde ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği ortak savunma politikası, savunma harcaması, yük paylaşım endeksi, fayda paylaşım ortalaması

POLITIC OF EUROPEAN UNION COMMON DEFENCE AND BURDEN SHARING

ABSTRACT

European Union Common Defence Policy is a multidimensional intervention that is about completion of military integration after economical and financial integration. Common security and defence policy which have been tried to be occurred load new cost on Union members. In this study the economical side of common defence of union is investigated in a frame of burden sharing. A burden sharing index for cost of each European Union member is occurred by the conjecture that is about joining to common defence is a speciality public goods. Benefit will be obtained for the member countries after the creation of a military force for a collective protection and security umbrella, benefit average mean is calculated and compared to burden sharing index. Result, revealed that some countries get more benefit than their contributions where some other get less benefit in a possible defence Union.

Key Words: European Union common defence policy, defence spending, burden sharing index, average benefit share

I.Giriş

Avrupa'da bütünleşme hareketi 2.Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Ekonomik alanda yoğunlaşan bu hareketin sonunda 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur. 1965'de kurucu üyelerinin Füzyon Antlaşması'nı imzalanmasıyla tek bir Konsey, Komisyon ve Parlamento oluşturularak bütçeleri birleştirilmiş ve Avrupa Toplulukları adını almıştır.

Avrupa Birliği'nin (AB) kuruluş aşamasında amaç ekonomiktir. Bunun yanında hukuk, demokrasi ve insan haklarına saygı ilkelerine dayanmasıyla siyasi nitelik taşır. Ekonomik entegrasyon, üyelerin ekonomik ve sosyal politikalarının uyumlaştırılmasını gerektirir. AB, süreç içinde parasal bütünleşmesini sağlayarak Maastricht Antlaşması (1992) ile Birliğin temel ilkelerine ilişkin alanı genişletmiştir. Maastricht Antlaşması:

- Avrupa Topluluğu'nun ekonomik ve parasal birliğini,
- Ortak dış ve güvenlik politikasını, üçüncü ülkelerle işbirliğini, Avrupa çapında savunma sisteminin kurulmasını,
- Adalet ve içişlerinde işbirliğini, uyuşturucu maddelerle mücadeleyi kapsamaktadır.

Maastricht Antlaşması'ndan sonra ortak güvenlik ve dış politika alanında AB, Kuzey Atlantik Paktı (NATO) ile kapsamlı bir antlaşma için çaba harcamıştır. AB Konseyi, NATO ile dayanışma çerçevesinde Makedonyada'ki askeri operasyonun komutasını üstlenmiş ve AB askeri operasyonlarının gerçekleşmesinde NATO olanaklarının kullanılmasında uzlaşma sağlamıştır. AB, güvenlik önceliklerini ön plana çıkararak yeni küresel tehditler karşısında ortak savunma girişimlerini geliştirmeyi amaçlamıştır.

Günümüz uluslararası ilişkiler teorilerinde askeri güç, diğer uluslararası aktörlerin düşünce ve hareketleri üzerinde kontrol edebilme yeteneği olarak tanımlanır. Güç, caydırıcılığa dayandırılır. Yumuşak güç olarak tanımlanan ikna ve pazarlık yeteneğinin yanında sert/kaba gücün kullanımını gerektiren ve bu kaba güçle özdeşleşen askeri yeteneklerin önemi ortadan kalkmamıştır. Küreselleşmenin her alanda etkili olduğu dünya sisteminde teknoloji ve bilgi iletişim sistemlerinin gelişimine paralel, gücün önemli bir parçası olan askeri yeteneklerin kullanımının maliyeti de artmıştır.

AB, her ne kadar özellikle aday ülkeler üzerinde zorlamaya dayanmayan güç uygulaması "sessiz disiplin gücü"ne sahip olsa da küresel tehdit algılarının değişerek terör, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışma riskleri ve organize suçlarda odaklanmasıyla askeri güce ihtiyaç duymuştur. Ekonomik birleşim kadar hızlı ve çabuk olmasa da askeri entegrasyonda kalıcı ilerlemeler kaydedilmiştir. Doğaldır ki ortak savunma ve ortak askeri bir güç olmanın faydaları olduğu gibi maliyetleri de vardır.

Bu çalışmanın ilk aşamasında AB askeri bütünleşmesine doğru gelişen süreç anlaşmalarla ortaya konulmuştur. Sonraki aşamada, muhtemel bir AB askeri entegrasyonunun ekonomik yönü ele alınarak AB üye devletlerinin elde edeceği fayda ile bu entegrasyon nedeniyle üye devletlerin katlanacağı maliyetlerin üye devletler arasında nasıl dağılacağı araştırılmıştır. Bunun için Fayda Paylaşım Ortalaması (FPO) ve Yük Paylaşım Endeksleri (YPE), 2010 yılı rakamları temel alınıp hesaplanarak; 27 AB üyesinin her biri için Net Faydaya (NF) ulaşılmaya çalışılmıştır.

II. Avrupa Birliği Ortak Savunma Girişimleri

Bütünleşmiş Avrupa” düşüncesi tarihin eski dönemlerinden itibaren sürekli tartışma konusudur. Kıtada yüzyıllar boyunca süren savaşlar, ekonomik ve siyasi krizler bu düşüncüyü geliştirmiştir. “Birleşik Avrupa” düşüncesinin öncülerinden Jean Monnet, Avrupa sorunlarının çözümünü siyasi entegrasyonda aramakla birlikte; II.Dünya Savaşı sonrasında, Avrupalı devletlerin siyasi ve askeri alanlarda birbirine güvenmede hassas davranmaları bütünleşmenin ekonomik alanda şekillenmesine neden olmuştur. 1950’de Fransa’nın desteğiyle Schuman Planı üzerinde uzlaşarak Avrupa Birliği’nin temeli 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun kurulması ile oluşturulmuştur(Dedman, 2010:51-55).

Avrupa kamuoyunun da desteğiyle İngiltere ve Fransa arasındaki serbest ticaret alanı ve gümrük birliği oluşturulması konularındaki görüş ayrılıkları, Roma Antlaşması (1957) ile giderilmiş ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ya da bugünkü adıyla Avrupa Birliği kurulmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrası, dünya düzeninin iki kutuplu şekillenerek Doğu Avrupa’da sosyalizmin egemen olması, Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği (SSCB) ile Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) askeri, ekonomik, siyasi, ideolojik alanlarda karşı karşıya kalması, Avrupa bütünleşmesinin ABD tarafından da desteklenmesine neden olmuştur.

Politika alanında işbirliği önerilerine rağmen **Avrupa Ortak Dış Politikası, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası** ifadeleri uzun süre Avrupa Birliği Anlaşmalarında yer almamıştır. 1950’lerde “**Avrupa Sivil Gücü**” olarak adlandırılan kavram oluşmaya başlamışsa da AET üyeleri dış ve güvenlik politikalarında temel kurum olarak Kuzey Atlantik Paktı’nı benimsemiştir. Bununla birlikte; Fransa, De Gaulle’ün uyguladığı politika ile sürekli Amerika’dan ayrı, Avrupa’nın dış politikasında başat bir aktör olma ve Avrupa kimliği oluşturma arzusunda olmuştur (Freira, 2008: 11-12).

Sovyetlerin Afganistan’ı işgali, Polonya ve diğer Sovyet uydusu ülkelere nükleer silahların yerleştirilmesi, küresel savaş tehdidi gibi uluslararası sorunlara Ortak Pazar’da yaşanan sorunlar da eklenmiştir. Avrupa Politik İşbirliği de Avrupa’nın resmi anlaşmalarında yer almadığından meşruiyeti sorun olmuştur. Topluluk yeniden yapılanma ile bunun kurumsal sonuçlarını etkin olarak tartışmış, nihayet, Tek Avrupa Senedi (TAS-1987), üye devletlerin ortak bir Avrupa dış politikası oluşturmasının yasal çerçevesini çizmiştir. Bu süreçte Almanya’nın güçlenmesiyle AB siyasi entegrasyona yönelmiştir. AB’ni kuran ve üç sütundan oluşan Maastricht Antlaşması, ilk defa “ortak dış politika hedeflerini” belirlemiştir. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ile ilgili kararlarda oйдаşma (consensus) esası kabul edilmiştir. Ayrıca Batı Avrupa Birliği’nin (BAB) de genişletilerek Avrupa Birliği’nin savunma kanadına dönüştürülmesine karar verilmiştir. Bütün bu gelişmelere rağmen Avrupa güvenliğinde NATO üstünlüğünü sürdürürken, Amerika’nın Avrupa’daki askeri varlığı desteklenmiştir(Smith, 2003:560-562).

Amsterdam Anlaşması (1997) ile ortak tutum ve davranışlar **ortak stratejiler** olarak adlandırılmıştır. İlk ortak strateji girişimi Rusya için kabul edilmiştir. AB Konseyi’nin Genel Sekreteri, “ODGP’nin Yüksek Temsilcisi” sıfatıyla kararların planlanması,

hazırlanması, uygulanması aşamalarında Konsey'e yardımcı olma sorumluluğunu almıştır. BAB'ın 1992 Bakanlar Konseyi toplantısında kabul edilen "Petersberg Görevleri" AB'nin güvenlik ve savunma politikasına eklenmiştir. Kriz yönetimindeki sorumlulukları belirleyen bu görevler, insani yardım ve kurtarma, barışı koruma ve barış yapma dahil kriz yönetiminde muharebe kuvvetinden oluşmuştur. Amsterdam Anlaşması, güvenlik ve savunmayı giderek artan ölçüde Birliğin faaliyetlerinin merkezine yerleştirmişse de taahhüt ettikleriyle boşluğu giderememiştir(Koutrakos; 2001:26-31). AB, Balkanlardaki çatışmalarda ortak bir dış politika izleyememesi, Kosova Savaşı AB'nin bundan sonra ODGP ve Avrupa Ortak Savunma Politikası(AGSP) alanında atacağı adımlarda etkili olmuştur. AB'nin daha güçlü bir uluslararası varlığa sahip olması, daha kararlı davranması ve daha belirgin bir savunma politikası izlemesi gerektiği yönündeki görüşler güçlenmiştir(Bailes,2008:115-118).

1998'de St.Malo Fransız-İngiliz İkili Zirve Toplantısı Bildirisi'nde AB'nin "güçlü ve rekabetçi bir Avrupa savunma endüstrisi ve teknolojisiyle desteklenen, yeni risklere karşı hızla tepki verebilecek güçlendirilmiş silahlı kuvvetlere gereksinim duyduğu" belirtilerek askeri bir güçle desteklenmiş hareket yeteneğine sahip olması gerekliliği vurgulanmıştır. Askeri güç, NATO'nun Avrupa ayağındaki güçlerden seçilebileceği gibi NATO dışında da oluşturulabilecektir. Bu bildiri Avrupa'nın uluslararası ilişkilerinde NATO'dan bağımsız bir rol oynama isteğiyle kendi askeri gücünü kurma yolundaki ilk adımıdır(Çayhan, 2002:48-49).

Amsterdam Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihlerde 50.yılı kutlayan NATO, 1999 Washington Zirvesi'nde İttifakın yeni stratejik kavramını onaylar. Yeni stratejik kavram, diyalog - işbirliği ve kolektif savunma ilkeleri üzerine oturtulur. Bu bağlamda, NATO, 1998-St.Malo görüşmelerini kabul eder. Ayrıca, önceden belirlenmiş NATO imkân ve yeteneklerinin AB'ye tahsisi ve AB'nin NATO planlama yeteneklerine güvenceli erişimi konularında düzenlemelerin yapılması kararlaştırılır. Böylece, AB Başkanlığında yürütülecek operasyonlarda NATO güçlerinin kullanılması halinde karar mekanizmasının AB'nin kontrolünde olması kabul edilir. Diğer bir deyişle; NATO'nun olayın bütününde yer alamadığı durumlarda, AB, NATO'nun imkân ve yeteneklerine "sürekli" ve "güvenceli" erişim hakkı elde eder (NATO, 2001).

NATO ile AB arasındaki ilişkiler 2000 yılından sonra güvenlik anlaşmaları ile kurumsallaşmaya başlar. BAB, AB'ye dâhil edilir. AB üyesi olmayan NATO üyeleri ile AB üyeliğine aday ülkelerin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası sürecine katılabilmeleri AB'nin Feira Zirvesi'nde (2000) kabul edilir.

11 Eylül 2001 New York'ta ikiz kulelere yapılan terörist saldırının ardından AB, NATO ve ABD küresel terörizmin ciddi boyutta yeni bir güvenlik tehdidi oluşturduğu ortak kanısını paylaşır. Etnik çatışmalar, bölgesel istikrarsızlık, bölge devletlerindeki zayıf idare ve yoksulluk, göç, organize suçlar, uyuşturucu ve kadın ticareti, yeni güvenlik tehditleri olarak ortaya çıkar. Taliban'la mücadelede ABD, NATO yerine Avrupa İttifakı (İngiltere, Fransa, Almanya) ile işbirliği yapar(Winn, 2003:50).

Bu gelişmelerin ardından NATO-AB askeri yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda çalışmalar hız kazanır. Mart 2003'de Amerika'nın Irak'a müdahalesi, AB üyeleri arasında görüş ayrılıklarına neden olur. Terör konusunda Amerika'ya destek veren

Avrupa, Irak krizinde Avrupa-ABD arasında ki tarihsel, kültürel, özdeksel faktörlerden kaynaklanan farklılıkları ortaya çıkarır(Toje,2008:130-140; Sevidy vd., 2004:189-190).

2003'de daha güvenli, özgür ve gönençli bir Avrupa için demokrasi ve hukuk kurallarının gelişmesini vurgulayan AB, **Avrupa Güvenlik Stratejisini (AGS)** benimser. AB Güvenlik Stratejisi, günümüzün yeni tehditlerinin saf olarak askeri olmadığını ve sadece askeri anlamda bu tehditlerin durdurulamayacağını savunur. Güvenliğe çok uluslu (multilateral) yaklaşımı esas alır. AB soğuk savaş sonrası ABD'nin askeri aktör olarak başat bir tutum sergilediğini ve günümüzün karmaşık problemlerini tek bir ülkenin kendi başına çözmeye çalışmasının yeterli olmayacağını belirtir. Güvenlik önceliklerini ele almak için AB, Birleşmiş Milletlerin ve uluslararası hukuk kurallarının desteklediği bir yapıda devletlerin işbirliğini öngörür ve kurumun genişleme sürecine paralel genişlemiş sınırlar içindeki güvenliği uyumlaştırma ile sınır komşularındaki istikrarı sağlayarak güçlü bir coğrafi yapı amaçlar(Quille, 2004:426-429).

AGS'ne göre; Üye Devletlere karşı geniş ölçekli bir saldırı olası görünmemekle birlikte daha önce söz konusu edilmeyen ya da fark edilmeyen yeni tehditlerle karşılaşmaktadır. Bunlar içerikleriyle şöyledir(Ulriksen,2004:461;):

- **Terörizm:** Avrupa terörizm için hem hedef, hem de üs'dür.
- **Kitle İmha Silahlarının (KİS) Yayılması:** İhracat kontrol düzenlemeleri, uluslararası ticaret rejimleri KİS'nin dağıtımını yavaşlatmış gibi gözükse de özellikle Orta Doğu'da KİS yarışının arttığı tehlikeli bir döneme girilmektedir. Biyolojik bilimlerdeki yenilikler biyolojik silahların potansiyelini arttıracak ve kimyasal, radyolojik materyallerle desteklenen saldırılar ciddi bir tehlikedir. En kötü senaryo da terörist bir grubun KİS kullanmak istemesidir.
- **Bölgesel Çatışmalar:** Avrupa'nın sınırlarının içindeki veya yakınındaki çatışmalar gibi Kaşmir, Kore Yarımadası ve Great Lakes Bölgesi'ndeki problemler de Avrupa'nın çıkarlarını doğrudan ya da dolaylı etkiler. AB sınırlarında süren şiddetli veya dondurulmuş çatışmalar, bölgesel istikrarı tehdit eder. Ayrıca, insan yaşamını, sosyal ve fiziksel altyapıları bozar. Azınlıkları, temel özgürlükleri ve insan haklarını tehdit ederek terörizme ve devlet istikrarsızlığına yol açar. Organize suçlara fırsat verir. KİS kullanım isteğini ateşler.
- **Devlet Zayıflığı:** Kötü idare yani gücü kötüye kullanma, rüşvet, kurumların zayıflığı, hesaplama eksikliği ve sivil çatışma devletleri içeriden aşındırır. Somali, Liberya, Afganistan örneklerinde olduğu gibi bazı durumlarda devlet kurumları yıkılabilir.
- **Organize suçlar:** Avrupa, organize suçlar için öncelikli hedefdir. Bu iç tehdidin önemli bir dış boyutu vardır. Sınırlar arasında uyuşturucu, kadın ve illegal göçmen ve silah kaçakçılığı kriminal suçların bir parçasıdır.

AGS, AB stratejik kültürünün oluşmasında önemli bir basamaktır. 1990'larda Kosova'da yaşanan trajedi ve Irak Krizi'nde kuvvet kullanımının yasallığı tartışmaları

AB stratejik kültürünün yokluğundan kaynaklanır(Quille,2004:429-430). Uluslararası siyaset Bilimcisi Keith Krause göre; güvenlik ya da stratejik kültür, barış istikrar, güvenlikle ilgili toplum/devletin çıkar ve değerlerinin belirlenmesinde yol gösteren sembol, davranış, gelenek ve inançların paylaşılmasıyla oluşan kalıcı bir olgudur. AB, ekonomik ve sosyal bütünleşmesinin ardından askeri güvenlik bakımından da kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmaktadır(Krause; 1998:18-19).

ODGP, Avrupalı elitlerin fikirlerinden yola çıkarak AB anlaşmaları ve düzenlemelerine girerek kurumsallaşır. Üye devletlerarasındaki çıkarları uyumlaştırarak istikrarlı bir çevre yaratma çabasında dış politika alanını AGS ile geliştirmek ister. Güvenlik Stratejisinin temel mesajı; dünya ekonomisinin çeyreğine hükmeden AB'nin küresel bir oyuncu olmasıdır. Bu bağlamda etkinliğini arttırmayı ve Amerika'nın liderliğinin olmadığı durumlarda kendi inisiyatifini almayı hedeflemektedir(Becher, 2004:349-350; Cornish, 2004:68).

Mayıs 2004'de AB, Temel Hedef 2010'u açıklar ve kendisini küresel güvenlik için sorumluluklarını yerine getirmeye hazır küresel bir aktör olarak tanımlar. Küresel dünya düzenindeki yeni tehditlerle başa çıkabilme ihtiyacıyla, askeri ve sivil yapıya sahip olduğunu ve 2010 ufkunu dönüm noktası kabul ettiğini belirtir. 2010'a kadar askeri ve sivil altyapı için bazı taahhütlerde bulunur. Bu taahhütler (EC, 2011):

- 2004'ün yarısına kadar Avrupa Birliği Polis Mısyonu içinde sivil-askeri hücre oluşumu ve savunma yeteneğini geliştirme alanında bir ajans kurulması,
- 2005'e kadar AB Stratejik Güç ortak eşgüdümünün oluşturulması,
- 2007'ye kadar savaş birliğinin tamamen oluşturulması,
- 2008'e kadar koruma araçları ve yan uçuşlarla birleştirilmiş bir savaş uçağının kullanılabilirliği,
- 2010'a kadar Avrupa havadan nakil ve ikmal yönetiminin tam anlamıyla etkin olarak geliştirilmesi,
- 2010'a kadar kara ve uzayda bulunan tüm iletişim araç ve gereçlerinin bağlantı ağlarının ve önceden hesaplanabilirliğinin geliştirilmesiyle AB operasyonlarının performanslarının ilerletilmesi, niteliksel ölçüm ve ölçütlerin geliştirilmesidir.

Temel Hedef 2010, Avrupa askeri gücünün oluşturulmasının ilk basamağıdır ve kriz durumunda hazır bir kuvvet yerleştirme yeteneğine odaklanmıştır. Oluşturulacak askeri güç, her türlü iklim ve coğrafyada görev yapabilecek, tek başına operasyonu gerçekleştirecek ya da "ilk giriş kuvveti" olarak görev yapıp, araziye ardından gelecek daha kapsamlı kuvvetlere hazırlama yeteneklerine sahip bir güç olarak görülmüştür. Bu yeteneklerin geliştirilmesi, savunma harcamaların arttırılması ve teknolojinin geliştirilmesiyle doğru orantılıdır(Eriksson, 2006:45-51; Howorth, 2006:49-51).

Savunma harcamaların arttırılması, AB bütçesine ek bir yük demektir. Siyasi, ticari ve parasal bütünlüğünde uzlaşan Avrupa, askeri birliğin oluşumunu tamamlayarak savunma sanayi birliğini oluşturmaya çalışmaktadır. Çok odaklı savunma sanayi uyumlaştırma çabalarını sürdürmektedir. Ancak, günümüzde Amerika'nın savunma sanayisi ile baş etmekten uzaktır. Özellikle uzay odaklı askeri programların

oluşturulmasında bir boşluk mevcuttur. Mart 2002’de başlayan Galileo Programı’na ek olarak uydu gözleme sistemleri veya iletişim uydularını geliştirmesi, uzay teknolojilerinin ve alt yapılarının oluşturulması gerekmektedir. Savaş uçaklarını, denizaltı ve gemilerini, silah donanımlarını teknolojik olarak geliştirmesi gerekliliğinin farkında olan AB, teknolojik araştırmalara önem vermektedir(Hartley, 2010:301-309).

2004 yılında Avrupa Savunma Ajansı (ASA) kurulur. ASA, savunma yeteneklerini geliştirmek, savunma alanında araştırma ve geliştirmeyi ilerletmek silahlanmada işbirliğini arttırmayı hedefler. Ayrıca, rekabetçi bir Avrupa savunma pazarının yaratılması, teknoloji ve endüstri alanında Avrupa savunmasının güçlenmesi Ajans’ın görevlerindedir. ASA, savunma bütçelerinin harcanmasında AB üye hükümetlerine destek verir ve “Yetenekleri Geliştirme Planı”nı hazırlar. Güçlü bir Avrupa savunma endüstrisi için AR-GE işbirliğine rehber olur. Ajans, hem ulusal hem de Birlik seviyesinde askeri ihtiyaçların belirlenmesine çalışır. ASA, askeri ve sivil iletişim alanındaki programlara yatırımlar yaptığı gibi denizden ve uzaydan izleme sistemlerine de büyük yatırımlar yapar.

AB, 2005’de, savunma satın alımlarına dair Davranış Kurallarını(Code of Conduct) kabul eder. Davranış Kuralları, karşılıklı yarar ilkesinin bir kısmını tanımlayarak Kıta ölçekli arz zincirinde küçük ve orta ölçekli firmaların fırsatlarını geliştirmeye odaklanır. Üye ülkelerin ASA bütçesine katkısı brüt ulusal gelir(GNI) oranında yapılmakta olup en fazla katkıyı sırasıyla Almanya, Fransa İngiltere, İtalya ve İspanya yapmaktadır(Neuman, 2010:122-127).

2007’de Komisyon savunma pazarının yeni kurallarını kabul etmiştir. İki direktif yayınlanır. Biri, ulusal tedarik prosedürlerinin modernize edilmesine yardım etmeye yönelik tedarik; diğeri, AB içinde savunma mallarının ticaretinin liberalizasyonu için ticaret üzerinedir. 2009 yazında bu direktifler kabul edilmiştir(Bailes, 2008:125-126).

AB üyeleri arasında ulusal farklılıkların giderilmesinin başlangıcı 2010 yılında yapılan İngiliz - Fransız Askeri İşbirliği Antlaşması’dır. AGSP konsolidasyonunun daha güçlü kurumsal bir yapıyla desteklenmesi ve AGSP için kaynakların (personel, ekipman, para) daha iyi kullanımında ve kaynakların AB’ye ait olmasında uzlaşılır. 2010 yılında Fransız-İngiliz Askeri Antlaşması askeri yetenek işbirliğini derinleştirmiştir. 1998’de Fransız-İngiliz hükümetlerinin imzaladığı Saint-Malo Antlaşması, AGSP’nin ilk mihenk taşıdır. AB’nin kendi eylemlerini inandırıcı bir güçle yapması gerektiğinin başlangıcıdır. 2009’da AGSP etkileyici sonuçlara ulaşır. AGSP’nin kurumlarının gelişmesi Birlik ve ulusal seviyedeki ilişkilerin sonucudur. Karar almada oybirliği kuralı birbirine yakınsamayı gerektirir. Yakınsamanın yakalanması ve Birlik üyelerinin tutumlarının birbirine uyumu zaman alır. Lizbon Antlaşması, kurumsal uygulamaların çıktısıdır. Üyelerin sağladığı yeteneklerin kullanımını belirleyerek üyelere herhangi birinin topraklarına silahlı saldırıda karşılıklı yardım taahhüdünde bulunulur.

III. Avrupa Birliği Savunma Harcamaları ve Yük Paylaşımı

Savunma harcamaları, saf ekonomik konular arasında değerlendirilmemektedir. Politik, psikolojik, stratejik ve hatta ahlaki yönü vardır. Ekonomik yönüyle savunma

harcamalarının talep, arz ve güvenlik etkilerinden bahsedilir. Literatürde en rağbet gören talep etkisi Keynesyen çarpan etkisidir. Savunma harcamalardaki bir artış (eğer eksik istihdam mevcutsa), talebi arttırır; geliri arttırır ve işsizliği azaltır. Ancak, savunma harcamalarının da bir fırsat maliyeti vardır ve diğer yatırımları dışlayabilir. Savunma harcamalarındaki artışı takiben dışlamanın olması bu harcamaların nasıl finanse edildiği ile ilgilidir. Hükümetler, bütçe kısıtı nedeniyle savunma harcamalarında bir artış sağlayabilmesi için diğer harcamaları azaltmak, vergileri arttırmak, borçlanmaya gitmek ya da para arzını genişletmek gibi yollara başvurabilir. Seçilen finans yollarına göre farklı etkiler ortaya çıkabilir.

Diğer yandan, savunma harcamaları, endüstriyel çıktının kompozisyonunu girdi-çıkıtı ilişkisi içinde değiştirir. Üretim faktörleri ve teknolojinin optimal kullanımının sağlanması savunma harcamaların arz etkisidir; ya da dışlama oluşturan talep etkisi sermaye stoklarının değişimiyle arz etkisine yol açabilir. Zorunlu askerlik ya da ideolojik zorlamalar özellikle savaş tehdidi olduğu dönemlerde üretim faktörlerinin hareketliliğini arttırabilir. Orduda alınan eğitimlerin sivil hayattaki istihdamda az ya da çok verimlilik sağlaması; askeri AR-GE çalışmalarının ticari yan ürünlerin oluşturulmasına katkıda bulunması gibi istisnalar olmakla birlikte; askeriye tarafından kullanılan kaynaklar sivil kullanıma uygun değildir.

İç ve dış tehditler karşısında yerleşim alanlarının ve kişilerin güvenliğinin sağlanması, AR-GE girişimlerini ve yatırımları güdüler ve piyasanın sağlıklı çalışmasının temeli olur. Güvenlik etkisiyle savunma harcamaları çıktıyı arttırabilir. Birçok az gelişmiş ülkede güvenlik eksikliği ve savaş, büyüme ile kalkınma engelidir. Bununla birlikte savunma harcamaları güvenlik nedeniyle değil askeri endüstrilerin rant elde etme isteğiyle yönlendirilebilirler. Doğal olarak; savaşa ve askeri silahlanma yarışına neden olan bu tür savunma harcama artışları için olumlu bir güvenlik etkisinden söz edilemez(Dune, 2005:450-451).

AB'nin askeri yönünün gelişmesine neden olan AGSP, uluslararası güvenlik ve uluslararası politikanın başat konularındandır. AGSP'nin geliştirilerek AB'nin muhtemel bir askeri birlik oluşturması, talep, arz ve güvenlik etkileriyle ekonomik sonuçlar doğurur.

AB'nin kendi ordusu ve askeri bütçesi yoktur ve Üyelerin her birinin kendi orduları üzerinde egemenliği vardır. 27 üyeli AB, ABD'den sonra dünyanın en büyük savunma harcamasını yapmaktadır. Yüksek mali kaynaklarına rağmen Avrupa'nın uluslararası barışı korumak için yeterli tecrübeye sahip askeri personeli bulunmamaktadır. AB, iki milyon askeri personelinin sadece yüz binini dünya üzerinde konuşlandırmıştır. Konuşlandırılmış askerlerin eksikliği, AB silahlı gücünün daha fazla askeri araç kullanmasını gerektirir.

Silah üretimini yapan temel altı AB ülkeleri, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve İsveç'tir. Bu ülkeler, AB'nin savunma araçlarının %90'ından daha fazlasını üretir. Bunun anlamı, birçok küçük Avrupa ülkesi, tamamlayıcı arz eden konumundadır. Teorik açıdan, entegre bir Avrupa savunma pazarının AB üyeleri arasında daha fazla savunma mal ve hizmet dolaşımına izin vermesi gerekmektedir. Bazı alanlarda üyelerinin egemenliğinin ortak bir havuzda toplanması ilkesini benimseyen AB'nin,

savunma işbirliğini geliştirmesi, ekonomik ölçeği, endüstriyel rekabeti arttırmaktadır. Olası bir Tek Pazar kurulmasıyla AB Hükümetlerinin savunma fonlarına ayırdığı payı %20 azaltacaktır. Örneğin: AB yıllık 30 milyar Euro harcarken tek pazar olduğunda 6 milyar Euro tasarruf ederek 24 milyar Euro harcayacaktır(Smith and Fontanel, 1991:400-410; Ojanen, 2006:69-73).

Olson ve Zeckhauser, 1966'da NATO'yu temel alarak askeri ittifakı ekonomik yönüyle incelemişlerdir. İttifak içinde savunmayı, kamu malı olarak kabul etmişler ve askeri ittifakın ekonomik teorisini (economic theory of alliance) geliştirmişlerdir. Bu teoriye göre Olson ve Zeckhauser aşağıdaki ifadeyi kullanmışlardır(Olson and Zeckhauser,1966:266-279):

“eğer savunma askeri ittifak içinde kamu malı niteliğindeyse ittifak üyeleri arasında savunma yükü dengeli olmayan bir biçimde paylaşılır. Büyük ve gelişmiş üyeler, küçük ve yoksul üyeler için savunma yükünü omuzlar. Dengesiz yük paylaşımı, bedavacılık problemini ortaya çıkarır. Bazı üyeler yükümlülüklerini gerçekleştirirken diğer üyeler için bedavacılık ortaya çıkar.”

1970'lerden sonra da çeşitli yazarlar, farklı askeri ittifakların ekonomik etkilerini incelemede bu teoriden faydalanmışlardır. Avrupa savunma entegrasyonunun ekonomik etkileri, yük paylaşımı, bedavacılık (free-riding) gibi ekonomik sorunları T.Sandler ve J.Forbes (1980), J.Fontanel ve R.Smith(1991), M.Guyot ve R.Vranceanu (1999), C.Wolf ve Jr.B.Zycher (2001) gibi yazarlar tarafından çalışılmıştır. AB, muhtemel askeri bir entegrasyon oluşturduğunda her üye devlet, Avrupa ortak savunmasına ekonomik anlamda katkıda bulunacaktır. AB askeri ittifakı, üyelerinin kolektif savunma ve güvenlik şemsiyesi altında toplanmasına neden olacaktır. Fayda ilişkileri, sunulan ekonomik katkının altında veya üstünde olabilir. C.Kolias (2008), 2000 yılı rakamları ile 15 AB üyesi için muhtemel bir Avrupa askeri gücünün oluşturulmasıyla yük paylaşımlarını incelemiştir.

Çalışmamızda ise AB'nin ortak güvenliği, Olson ve Zeckhauser'ın (1966) teorisindeki gibi kamu malı kabul edilerek C.Kolias'ın (2008) çalışması çerçevesinde 2010 yılı verileri ile 27 üyeli AB'nin fayda ilişkileri incelenecektir. Buna göre; basit bir fayda paylaşım ortalaması(FPO) ve yük paylaşım endeksi (YPE) elde edilip net faydaya ulaşılmaya çalışılacaktır.

Tablo 1. AB Üyesi Ülkelerin Temel Göstergeleri (2010)

Avrupa Birliği (27 ülke)	Alan* (binkm ²)	Nüfus* (bin)	GSYİH** (milyar\$)	Kişi başına GSYİH** (\$)	Savunma Harcaması*** (milyon\$)	Savunma harcaması / GSYİH (%)
Avusturya (1995)	83.87	8.375	332.6	40.300	3.343	1,0
Belçika (Kurucu Üye)	30.53	10.839	396.9	37.900	5.244	1,3
Bulgaristan (2007)	111.910	7.563	92.2	12.800	681	0,7
Kıbrıs (2004)	9.25	803	23.2	21.000	497	2,1
Çek Cumh.(2004)	78.866	10.51	262.8	25.600	2.558	1,0
Danimarka (1973)	43.094	5.534	201.4	36.700	4.472	2,2
Estonya (2004)	45.000	1.340	24.7	19.000	330	1,3
Finlandiya (1995)	338.000	5.351	187.6	35.300	3.588	1,9
Fransa (K. Üye)	550.000	64.716	2160	33.300	59.322	2,7
Almanya(K. Üye)	356.854	81.802	2960	35.900	45.152	1,5
Yunanistan (1981)	131.957	11.305	321.7	30.200	9.354	2,9
Macaristan (2004)	93.000	10.014	190.0	19.000	1.350	0,7
İrlanda (1973)	70.000	4.467	172.3	37.600	1.279	0,7
İtalya (K. Üye)	301.263	60.34	1782	30.700	36.972	2,0
Letonya (2004)	65.000	2.248	32.2	14.300	253	0,7
Litvanya (2004)	65.000	3.329	56.2	15.900	412	0,7
Lüksemburg (K. Üye)	2.586	502	40.8	81.800	231	0,5
Malta (2004)	316	412	11.8	26.900	57	0,5
Hollanda (K. Üye)	41.526	16.574	680.4	40.500	11.207	1,6
Polonya (2004)	312.679	38.167	725.2	18.800	8.902	1,2
Portekiz (1986)	92.072	10.637	247	23.000	5.040	2,0
Romanya (2007)	237.500	21.462	253.3	11.500	2.202	0,8
Slovakya (2004)	48.845	5.424	121.3	22.200	972	0,8
Slovenya (2004)	20.273	2.046	56.8	28.400	766	1,3
İspanya (1986)	504.782	45.989	1376	29.500	15.359	1,1
İsveç (1995)	449.964	9.340	354	39.000	5.641	1,6

İngiltere (1973)	244.82	62.008	2189	35.100	59.598	2,7
	Toplam alan	Toplam nüfus	Toplam GSYİH	Ortalama GSYİH	Top. Savunma Harcaması	Savunma Harcaması / GSYİH
	4.328.955	429.835	15251,3	29.711	284.782	1,4

Kaynak: *<http://epp.eurostat> **<http://www.cia.gov> ***<http://www.sipri.org/>

Avrupa Birliği'ne üye 27 devletin her biri farklı coğrafi alan büyüklüğüne, nüfus yoğunluğuna, Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) oranlarına ve kişi başına düşen GSYİH'ya sahiptir. Özellikle 2004 sonrası AB'nin yaşadığı genişleme bu çeşitliliği derinleştirmektedir.

Tablo 1'de 2010 yılı rakamları ile ekonomik gelişme ve refah düzeyinin önemli bir göstergesi olan kişi başına düşen GSYİH oranına bakıldığında, Lüksemburg 81.800\$ ile ilk sırada; Romanya 11.500\$ ile son sırada yer almaktadır. Birliğin kişi başına düşen GSYİH ortalaması 29.711\$ olup; GSYİH'si bu rakamın altında kalan üyeler, daha çok 2004 yılı ve sonrası üye olan Balkan ülkeleridir. Bunun yanında Birliğin en büyük ekonomisi 2.960 milyar\$'lık GSYİH'si ve 81.802 bin nüfusu ile Almanya'dır. Birliğe 2004 yılında katılan ve 316 bin km²'lik coğrafi alan, 412 bin nüfus, 11.8 bin dolar GSYİH sahip olarak Birliğin alan ve ekonomik boyut açısından en küçük ülkesi Malta'dır.

2.189 milyar dolar GSYİH'si ile İngiltere ve 2.160 milyar dolar GSYİH ile Fransa, Almanya'yı takip eder. Kişi başına düşen geliri en fazla olan ülke Lüksemburg olmakla birlikte nüfus ve coğrafi alan bakımından çok küçük olduğunu göz önünde bulundurursak AB'nin 27 üyesinin her biri, ekonomik güç bakımından çok farklılık göstermektedir. Tablo 1'e göre Birliğin ekonomik açıdan en büyük ülkeleri Almanya, Fransa ve İngiltere'dir.

Savunma harcamalar bakımından da Birlik ülkeleri arasında çok çeşitlilik vardır. 27 AB üyesi arasında İngiltere, 59.598 milyon dolarlık savunma bütçesi en fazla olan üyedir. İngiltere'yi 59.322 milyon dolar ile Fransa, 45.152 milyon dolar ile Almanya, 36.972 milyon dolar savunma bütçesi ile İtalya izler. Birliğin en küçük savunma bütçesi ise 57milyon dolar ile Malta'dır.

Yine Tablo 1'de GSYİH içinde savunma harcamalarının payına bakıldığında en yüksek payın % 2,9'luk oranla Yunanistan'a ait olduğu görülür. Yunanistan'ı Birliğin ortalaması olan % 1,4 ile karşılaştırdığımızda da oldukça yüksektir. Yunanistan'ın devamında sırasıyla savunma harcama oranlarında % 2,7 ile Fransa ve İngiltere; % 2,2 ile Danimarka; % 2,1 ile Kıbrıs; 2,0 ile İtalya ve Portekiz sıralanmaktadır. Malta ve Lüksemburg GSYİH içindeki % 0,5'lik savunma harcaması oranıyla en düşük orana sahip iki ülkedir.

Soğuk Savaş Döneminden sonra oluşan iki kutuplu yapının gelişimi, özel stratejik konular, farklı dış güvenlik ihtiyaçları, savunma anlayışındaki farklılıklar ve güvenlik politikaları ülkelerin savunma harcamalarına yansır.

Örneğin: Fransa ve İngiltere, NATO Avrupa kanadının tek nükleer güce sahip iki üyesidir. Fransa, nükleer gücünü 1960'lardan itibaren geliştirerek sürekli modernize etmektedir. Almanya, gelişmiş savunma endüstrisi ile en büyük savunma harcamasına sahip ülkeler arasındadır. Portekiz, 1960-1974 dönemlerinde Afrika'daki sömürgelerinin (Mozambik, Angola) bağımsızlık savaşları nedeniyle askeri harcamalarını yüksek tutmuştur. Yunanistan'ın adalar, karasuları, hava sahası, Kıbrıs gibi birçok alanda Türkiye ile uyuşmazlıkları vardır. Bu nedenler savunma harcamalarının yüksek tutulmasına neden olmaktadır(Nikolaïdou,2008:277-278) .

Muhtemel bir Avrupa Askeri Birliği, üyelerine kolektif savunma ve güvenlik şemsiyesi sağlarken ekonomik bakımdan her biri için farklı ekonomik maliyetler yüklemektedir. Bu çalışmada, 27 AB üyesi için fayda ölçüsü oluşturularak işe başlanmıştır. Bu ölçü Fayda Paylaşım Ortalamasıdır (FPO). Muhtemel Avrupa Askeri Birliği'nin askeri gücünün devam ettirmesinin maliyeti olarak AB'nin 27 üyesinin savunma harcamalarının toplamı esas kabul edilmiştir. Ayrıca, Avrupa Askeri Birliği'nin askeri kuvvet ve eylem yeteneğini 27 ülkenin ulusal ordularının askeri gücü ve eylem yeteneği olarak ele alınmıştır.

Muhtemel bir Avrupa Askeri Birliğin oluşturulmasında, her bir üye devlet (herhangi bir askeri ittifaka üye olduğu zamanki gibi) bu ittifakın sunduğu ortak askeri güç ve korunma faydalarından yararlanır. Bu faydalar, silahlı güç birliği olma nedeniyle ortaya çıkan güç yansımaları, dış tehdit karşısında askeri caydırıcılık, bir askeri kurumun sürdürülmesinin maliyetlerinin azalması şeklinde sıralanabilir. Muhtemel oluşturulacak bir askeri birlik tarafından sağlanacak koruma ise, toprakların korunması, nüfusun korunması ve üye ekonomileri tarafından üretilen ortak refahın korunması şeklinde olacaktır. Askeri birliğe üye olma nedeniyle sağlanan bu fayda ölçüsünü oluşturmak için Birliğin toplam alanı ve toplam nüfusu içinde her bir üye devletin yüzde (%) oranını, Birliğin ekonomileri tarafından üretilen ortak refahın göstergesi olarak da Birliğin toplam GSYİH'sı içinde her bir üyenin % oranı hesaplanır. FPO, Birliğin her bir üyesi için alan, nüfus ve GSYİH yüzde (%) oranları toplamından aritmetik ortalamalarının elde edilmesidir. FPO hesaplama şekli aşağıda formüle edilmiştir(Kolias,2008:258):

$$\text{Fayda Paylaşım Ortalaması(FPO)} = [\text{Alan(üye) \%} + \text{Nüfus(üye) \%} + \text{GSYİH (üye) \%}] / 3$$

AB'nin 27 üyesinin her birinin ortak savunmaya katkısı, her bir AB üyesinin bireysel savunma bütçesinin Birliğin toplam savunma bütçesi içindeki yüzde (%) oranıdır. Bu oran, aynı zamanda çalışmada Yük Paylaşım Endeksi (YPE) olarak ifade edilir. Kolektif savunma bütçesine katkıda bulunan ülkelerin bireysel katkısına "Savunma Harcaması(Üye)"; 27 üyeli AB savunma bütçesi toplamına "Savunma Harcaması (AB)" dersek yük paylaşım endeksi (YPE) aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır(Kolias,2008:258):

$$\text{Yük paylaşım endeksi(YPE)} = [\text{Savunma Harcaması(Üye)} / \text{Savunma Harcaması(AB)}] \times 100$$

Avrupa Askeri Birliğin oluşturulması durumunda, üye ülkeler arasında uzmanlaşma, kaynakların bir havuzda toplanması, standardizasyon ve uyumlaştırmalar, tekrarların (duplication) önlenmesi gibi avantajlı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Böyle bir durumda ortak savunmanın toplam maliyeti, 27 üyenin bireysel savunma bütçelerinin

toplamından daha düşük olacaktır. Tabii ki “Avrupa Silahlı Gücü” olarak ortaklaşa gerçekleştirilecek görevlerde bu görevlerin etkin olarak sürdürülmesinde gereken sermaye, eğitim, altyapı maliyetlerini de beraberinde getirecektir.

Tablo 2. AB Üyelerinin Alan, Nüfus ve GSYİH Değişkenlerinin AB-27 İçerisindeki Payları (%) (2010)

Avrupa Birliği (27 ülke)	Alan	Nüfus	GSYİH
Avusturya	1,93	1,94	2,18
Belçika	0,70	2,52	2,60
Bulgaristan	2,58	1,75	0,60
Kıbrıs	0,21	0,18	0,15
Çek Cumhuriyeti	1,82	2,44	1,72
Danimarka	0,99	1,28	1,32
Estonya	1,03	0,31	0,16
Finlandiya	7,80	1,24	1,23
Fransa	12,70	15,05	14,16
Almanya	8,24	19,03	19,40
Yunanistan	3,04	2,63	2,10
Macaristan	2,14	2,32	1,24
İrlanda	1,61	1,03	1,12
İtalya	6,95	14,03	11,68
Letonya	1,50	0,52	0,21
Litvanya	1,50	0,77	0,36
Lüksemburg	0,05	0,11	0,26
Malta	0,01	0,09	0,07
Hollanda	0,95	3,85	4,46
Polonya	7,22	8,87	4,75
Portekiz	2,12	2,47	1,61
Romanya	5,48	4,99	1,66
Slovakya	1,12	1,26	0,79
Slovenya	0,46	0,47	0,37

İspanya	11,66	10,69	9,02
İsveç	10,39	2,17	2,32
İngiltere	5,65	14,42	14,35

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 1'deki rakamlar temel alınarak oluşturulan Tablo 2 oranlarına göre Birliğin toplamı içinde alan olarak en büyük sınırlara sahip üye ülke % 12,70 oranı ile Fransa'dır. Ardından % 11,66 ile İspanya ve % 10,39 ile İsveç gelmektedir. En küçük alan % 0,01 ile Malta ve % 0,05 oranları ile Lüksemburg'a aittir. Nüfus büyüklüğünü karşılaştırdığımızda sırasıyla % 19,03 oranı ile Almanya, % 15,03 ile Fransa ve % 14,42 ile İngiltere ilk büyüklükler olarak sıralanmaktadır. Nüfus bakımından birlik içinde en az yer kaplayan % 0,09 oranı ile Malta, % 0,11 ile Lüksemburg ve % 0,18 ile Kıbrıs yer almaktadır. Birliğin toplam GSYİH oranı içinde Almanya % 19,40, İngiltere % 14,35 ve Fransa %14,16 ile en büyükler arasında yer almaktadır. Malta % 0,07, Kıbrıs % 0,15, Estonya % 0,16 ile en küçük GSYİH oranına sahip üye ülkelerdir.

Daha sonra Tablo 3'de görüldüğü gibi her bir üye için üç değişkenin aritmetik ortalamasından elde edilen FPO, Birliğin savunma harcamaları içindeki oranı olan YPE ile karşılaştırılır ve Net Fayda (NF) elde edilir. NF, pozitif olabileceği gibi negatif de olabilir. Eğer FPO, YPE'den büyükse; askeri birlik oluşturulmasıyla, o üye ülkenin sağladığı katkıdan daha fazla fayda elde ettiğini gösterir. YPE, FPO'dan büyük olan Birlik üyesi ise askeri ittifak olmakla elde ettiği faydadan daha fazla katkı sunmaktadırlar.

Tablo 3'de Birliğin yedi üyesinin NF'sı negatiftir. -9,46; -6,85; -2,09; -0,85; -0,69; -0,37; -0,29 negatif NF oranına sahip ülkeler sırasıyla İngiltere, Fransa, İtalya, Hollanda, Yunanistan, Danimarka ve Almanya'dır. Avrupa'nın askeri bir birlik olması için politik çaba harcayan İngiltere ve Fransa'nın NF'ları negatiftir ve en yüksektir.

Tablo 3. Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerin Fayda Paylaşım Ortalaması ve Yük Paylaşım Endeksi (2010)

Avrupa Birliği (27 ülke)	Fayda Paylaşım Ortalaması	Yük Paylaşım Endeksi	Net Fayda
Avusturya	2,02	1,17	0,85
Belçika	1,94	1,84	0,10
Bulgaristan	1,64	0,23	1,41
Kıbrıs	0,18	0,17	0,01
Çek Cumhuriyeti	1,99	0,90	1,09
Danimarka	1,20	1,57	-0,37
Estonya	0,50	0,11	0,39
Finlandiya	3,42	1,26	2,16

Fransa	13,98	20,83	-6,85
Almanya	15,56	15,85	-0,29
Yunanistan	2,59	3,28	-0,69
Macaristan	1,90	0,47	1,43
İrlanda	1,25	0,44	0,81
İtalya	10,89	12,98	-2,09
Letonya	0,74	0,09	0,65
Litvanya	0,87	0,14	0,73
Lüksemburg	0,14	0,08	0,06
Malta	0,06	0,02	0,04
Hollanda	3,09	3,94	-0,85
Polonya	6,95	3,13	3,82
Portekiz	2,07	1,77	0,23
Romanya	4,04	0,77	3,27
Slovakya	1,06	0,34	0,72
Slovenya	0,43	0,27	0,16
İspanya	10,46	5,39	5,07
İsveç	4,96	1,98	2,98
İngiltere	11,47	20,93	-9,46

Kaynak: Yazar Tarafından Hesaplanmıştır

C.Kolias (2008) de çalışmasında NF'nın negatif olduğu ülkeleri İngiltere, İtalya, Fransa, Yunanistan, Hollanda ve Danimarka olarak tespit etmiştir. 27 AB ülkesinin 2010 rakamları ve üç değişken (alan, nüfus, GSYİH) ile bulunan net fayda değerleri C.Kolias'ın çalışmasıyla kıyaslandığında askeri birlik olmanın yükünü omuzlayan ülkelerin hemen hemen aynı olduğunu; bu üyelere ek olarak bu çalışmada Almanya'nın küçük bir oranla negatif NF'ya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca 27 AB üyesi çalışmada negatif NF oranları diğer çalışmaya oranla biraz yükselmiştir. Bu durum, yeni katılan küçük ama ekonomik açıdan da güçsüz olan Balkan ülkesi üyelerin ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerin yükünü arttırdığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer ülkelerden İspanya, Romanya, Polonya, İsveç ve Finlandiya'nın pozitif NF'larının yüksek olup; bu üyeler katlandıkları maliyetten daha çok yarar elde ettiği görülmektedir. Geriye kalan diğer üyelerin NF'ları pozitif olmakla beraber başa baş kabul edilebilir. Yani katkı ve faydaları birebirdir.

Küreselleşme ile ekonomiler arasındaki bağımlılık artmıştır. Dış sektörler ulusal ekonomilerin gelişmesi için önemli roller üstlenmiştir. Bu bağlamda, birliğin askeri yetenekleri sadece ulusal sınır ve nüfusu koruyarak refahın üretilmesine katkıda bulunmamakta, aynı zamanda, ekonomik çıkarların korunmasına neden olmaktadır. İstikrar ortamı, mal ve hizmet ticareti ile sermaye akımlarının hızlı ve güvenilir olmasını sağlayarak dünya ticaretinin ve refahının artmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bakımdan çalışmaya ithalat ve ihracat rakamları eklenerek geliştirilmiştir.

Tablo 4’de ithalat ve ihracat rakamlarının % oranları eklenerek FPO’sı bir önceki yöntemde olduğu gibi yeniden hesaplanmıştır. Her bir üye için beş değişken (alan, nüfus, GSYİH, ithalat % ve ihracat % oranları) toplanıp aritmetik ortalaması alınmıştır. Yeni hesaplanan FPO ile YPE karşılaştırılarak NF yeniden değerlendirilmiştir. NF sonuçlarına göre: -9,25; -7,99; -2,07; -1,37; -0,21; -0,04; negatif net fayda değerleri ile İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya ve Kıbrıs sıralanmıştır. Almanya’nın Birlik içinde ihracata dayalı dış ticaret oranının yüksekliği NF’yi pozitif çevirmede etkin olmuştur. Almanya, -0,29’dan 2,86 pozitif NF oranına dönüşmüştür. Hollanda’nın da -0,85 negatif NF oranından 2,09 pozitif NF durumuna geçmesinde Birlik içindeki ithalata dayalı mal ve hizmet ticaretinin yüksekliği önemli olmuştur. İthalat, ihracat oranlarının hesaplara dâhil edilmesiyle en yüksek yararı elde eden Birlik üyesi İspanya’nın NF oranı, 5,07’den 3,01’e düşmekle birlikte en yüksek NF’ya sahip üye olma özelliğini devam ettirmiştir.

Tablo 4. AB Ülkelerinin AB (27) İçerisindeki İthalat ve İhracat Paylarının Eklenmesi ile Hesaplanan Net Fayda (%) (2010)

Avrupa Birliği (27 ülke)	İthalat*	İhracat*	Fayda Paylaşım Ortalaması	Yük Paylaşım İndeksi	Net fayda
Avusturya	1,9	2,5	2,09	1,17	0,92
Belçika	6,1	5,8	3,54	1,84	1,7
Bulgaristan	0,6	0,4	1,98	0,23	1,75
Kıbrıs	0,1	0	0,13	0,17	-0,04
Çek Cumhuriyeti	1,4	1,1	1,70	0,90	0,8
Danimarka	1,5	2	1,42	1,57	0,15
Estonya	0,1	0,2	0,40	0,11	0,29
Finlandiya	1,3	1,8	2,67	1,26	1,41
Fransa	10,3	12	12,84	20,83	-7,99
Almanya	19,6	27,3	18,71	15,85	2,86

Yunanistan	1,3	0,5	1,91	3,28	-1,37
Macaristan	1,5	1,2	1,68	0,47	1,21
İrlanda	1,3	2,9	1,59	0,44	1,15
İtalya	10,6	11,3	10,91	12,98	-2,07
Letonya	0,1	0,2	0,50	0,09	0,41
Litvanya	0,4	0,4	0,68	0,14	0,54
Lüksemburg	0,4	0,2	0,20	0,08	0,12
Malta	0,1	0,1	0,07	0,02	0,05
Hollanda	13,5	7,4	6,03	3,94	2,09
Polonya	2,5	1,8	5,02	3,13	1,89
Portekiz	0,9	0,7	1,56	1,77	-0,21
Romanya	0,9	0,7	2,75	0,77	1,98
Slovakya	0,8	0,5	0,89	0,34	0,55
Slovenya	0,5	0,5	0,46	0,27	0,19
İspanya	6,6	4,5	8,49	5,39	3,1
İsveç	2,3	3,6	4,16	1,98	2,18
İngiltere	13,6	10,4	11,68	20,93	-9,25

Kaynak: *<http://epp.eurostat>

Üç değişkenle hesapladığımız NF ile ithalat, ihracat rakamlarının eklenmesiyle hesapladığımız NF'yı karşılaştırdığımızda ülkelerin sıralamasında çok büyük değişiklik olmadığı görülmektedir. İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan, diğer üyeler için Birliğin yükünü omuzlayarak, yarar elde etmekten çok maliyetlere katlanmaktadır. İsveç (% 2,18) ve Hollanda (% 2,09) yine pozitif NF'sı yüksek olan üyelerdir.

Günümüzün küresel ve daha serbest hareket eden kaynaklar dünyasında mal ve hizmet ticaretinin yanında yabancı doğrudan yatırım akımlarını da eklemek gerekir. Doğrudan yabancı yatırımlar, güven ve istikrarın olduğu ülkelere hareket etmektedir. Askeri bir birliğin oluşturulması durumunda yabancı doğrudan yatırımlar için iç ve dış güvenlik koşulları daha da iyi sağlanacaktır.

Tablo 5'de AB-27 içerisinde yer alan ülkelerdeki doğrudan yatırımlar ile yurtdışına yapılan doğrudan yatırımlarının AB-27 içerisindeki payı ve bu değişkenlerin eklenmesi ile hesaplanan "Net Fayda" düzeyi gösterilmiştir. Buna göre AB'nin üç büyükleri olan Fransa, Almanya ve İngiltere'nin doğrudan yatırımlarının Birlik içindeki oranları yüksektir. Bu ülkelerin yanında Belçika, Hollanda, İsveç, İspanya, İtalya ve

İrlanda'nın da doğrudan yatırımlar konusunda Birlik içinde oldukça yüksek oranlara sahip olduğu görülmektedir.

Bu hareketliliğin NF oranlarına yansımaları da aynı tabloda yer almaktadır. Yabancı doğrudan yatırımları analizimize eklediğimizde sırasıyla -7,64; -7,14; -3,73; 1,79; -0,33 oranlarıyla İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan ve Portekiz elde ettiği yarardan daha fazla Birliğin askeri yönüne katkıda bulunmaktadır. Burada, Portekiz'in negatif olan net fayda oranı çok düşük olduğundan ihmal edilebilir.

Tablo 5. Üye Ülkelerin Yabancı Doğrudan Yatırım Değerlerinin AB-27 İçindeki Oranlarının Eklenmesiyle Hesaplanan Net Fayda (%) (2010)

AB (27 Ülke)	Yurtiçine Yapılan Doğrudan Yatırımların AB İçerisindeki Payı*	Yurtdışına Yapılan Doğrudan Yatırımların AB İçerisindeki Payı*	FPO	YPE	NF
Avusturya	2,24	1,8	1,71	1,17	0,54
Belçika	9,72	8,2	5,34	1,84	3,5
Bulgaristan	0,69	0,01	0,94	0,23	0,71
Kıbrıs	0,42	0,2	0,18	0,17	0,01
Çek Cumh.	1,88	0,17	1,5	0,9	0,6
Danimarka	2,02	2,18	1,61	1,57	0,04
Estonya	0,23	0,06	0,29	0,11	0,18
Finlandiya	1,20	0,01	2,08	1,26	0,82
Fransa	14,63	17,04	13,69	20,83	-7,14
Almanya	9,78	15,91	17,03	15,85	1,18
Yunanistan	0,48	0,42	1,49	3,28	-1,79
Macaristan	1,33	0,23	1,42	0,47	0,95
İrlanda	3,58	3,90	2,2	0,44	1,76
İtalya	4,89	5,32	9,25	12,98	-3,73
Letonya	0,15	0,01	0,38	0,09	0,29
Litvanya	0,19	0,02	0,52	0,14	0,38
Lüksemburg	1,66	1,53	0,6	0,08	0,52
Malta	0,14	0,02	0,075	0,02	0,05
Hollanda	8,56	9,96	6,95	3,94	3,01

Polonya	2,80	0,41	4,05	3,13	0,92
Portekiz	1,59	0,71	1,44	1,77	-0,33
Romanya	1,01	0,02	2,1	0,77	1,33
Slovakya	0,73	0,03	0,74	0,34	0,4
Slovenya	0,21	0,09	0,37	0,27	0,1
İspanya	8,91	7,38	8,39	5,39	3
İsveç	5,06	3,76	4,22	1,98	2,24
İngiltere	15,76	18,9	13,29	20,93	-7,64

Kaynak : *<http://unctadstat.unctad.org/>

Sınırların, nüfusun ve refahın korunmasına dair üç değişken; mal ve hizmet ticareti (ithalat ve ihracat) oranlarıyla beş değişken ve yabancı doğrudan yatırım (iç ve dış) oranlarının dâhil edilmesiyle yedi değişken kullanılarak AB'nin muhtemel savunma entegrasyonu durumunda yük ve fayda paylaşımı analiz edilmiştir. İnceleme sonucuna göre: Olson ve Zeckhausur'n ittifakların ekonomik teorisinde belirttiği gibi bazı ülkeler diğerleri adına askeri birlik olmanın yükünü omuzlamaktadır.

Tablo 6'da görüldüğü gibi üç, beş ve yedi değişkenle elde edilen her bir net faydada İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın muhtemel askeri birliğe sağladıkları katkı, elde ettikleri faydadan fazladır. Almanya özellikle ithalat ve ihracat rakamlarının yüksekliği nedeniyle askeri birliğin korunma kalkanından yararlanarak pozitif NF sağlamaktadır. Belçika, Hollanda ve İsveç ise yabancı doğrudan yatırım (iç ve dış) oranlarının yüksekliği nedeniyle daha az katkıda bulunarak askeri korunmadan daha fazla fayda sağlamaktadır. İspanya, pozitif NF'sını mal ve hizmet ticareti ile yabancı doğrudan yatırım değişkenlerinden sonra rakamsal değer olarak 5,07'den 3'e düşürse dahi birlik içinde Belçika ve Hollanda ile en yüksek NF'yı elde eden ülkedir.

Tablo 6. Değişken Sayılarının Arttırılmasıyla Elde Edilen Net Faydaların Karşılaştırılması

Avrupa Birliği (27 ülke)	Net fayda (3değişkenli)	Net fayda (5değişkenli)	Net fayda (7değişkenli)
Avusturya	0,85	0,92	0,54
Belçika	0,10	1,7	3,5
Bulgaristan	1,41	1,75	0,71
Kıbrıs	0,01	-0,04	0,01
Çek Cumhuriyeti	1,09	0,8	0,6
Danimarka	-0,37	0,15	0,04
Estonya	0,39	0,29	0,18
Finlandiya	2,16	1,41	0,82
Fransa	-6,85	-7,99	-7,14
Almanya	-0,29	2,86	1,18
Yunanistan	-0,69	-1,37	-1,79
Macaristan	1,43	1,21	0,95
İrlanda	0,81	1,15	1,76
İtalya	-2,09	-2,07	-3,73
Letonya	0,65	0,41	0,29
Litvanya	0,73	0,54	0,38
Lüksemburg	0,06	0,12	0,52
Malta	0,04	0,05	0,05
Hollanda	-0,85	2,09	3,01
Polonya	3,82	1,89	0,92
Portekiz	0,23	-0,21	-0,33
Romanya	3,27	1,98	1,33
Slovakya	0,72	0,55	0,4
Slovenya	0,16	0,19	0,1
İspanya	5,07	3,1	3
İsveç	2,98	2,18	2,24
İngiltere	-9,46	-9,25	-7,64

IV. Sonuç

Soğuk Savaş Dönemi sonrasında iki kutuplu süper gücün yer aldığı uluslararası sistemde AB, Amerika'nın da desteği ile ekonomik gücünü arttırmaya yönelik işbirliği girişimlerini sürdürmüştür. 1980-1990 döneminde, Avrupa, ekonomik bütünleşmesinin yanına "ortak dış politika" hedeflerini de ekleyerek alanını genişletmeye başlamıştır. Avrupa Savunma İşbirliği mekanizmasıyla ulusal dış politika alanında bilgi alışverişi ve danışma sağlayarak koordinasyon oluşturmuştur.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Berlin Duvarı'nın yıkılması, Varşova Paktı'nın dağılması, AB'nin ekonomik ve parasal alanda kaydettiği ilerlemeler, AB'nin savunma ve güvenlik alanında Amerika'ya olan bağımlılığını azaltmıştır. Birlik askeri alanda ABD'yi dengeleyecek küresel bir aktör olma niyetini yüksek sesle dile getirmeye başlamıştır. Avrupa'nın ortak dış politika oluşturmasında, savunma işbirliği ve askeri güç olmaya yönelmesinde 11 Eylül saldırısı ve savunma endüstrisinin küreselleşmesi birer etken olmuştur. Fransa, kendi ordusunun ihtiyaçlarını karşılamış, savunma sektöründen yüksek ihracat gelirleri elde eden ülkeler arasına girmiş, aynı şekilde İngiltere de silah ihracatçısı ülkeler arasında yer almıştır.

1998 Saint-Malo Anlaşması, AB askeri yeteneklerinin geliştirilmesi için önemli bir adım olmuştur. Amsterdam Anlaşması ile BAB'ı AB'ye katma niyetleri, NATO imkân ve yeteneklerinin kullanılması, 2003'de AGS'nin kabulü, güvenliği tehdit eden sorunları uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde çözme isteği, Birliğin askeri bütünleşme çabalarını ön plana çıkarmıştır.

Kosova krizi, AB askeri gücünün yeterli olmadığını gösterse de ABD'nin AB için özerk askeri yapılara sahip olmasına destek vermesiyle 2004'de "Temel Hedef 2010" ile ortak askeri oluşum geliştirilmiştir.

Bu araştırmada, AB'nin askeri güç olma çabası tarihsel olarak incelendiğinde ortak güvenlik ve savunma politikalarıyla başlayan sürecin askeri bir entegrasyon oluşturma aşamasına doğru ilerlediği kanısına ulaşılmıştır. Bu bağlamda, askeri boyutun güçlenmesinin askeri harcamalar yoluyla üye devletlere sağlayacağı fayda ve yük paylaşımı incelenmiştir.

Muhtemel bir Avrupa Birliği savunma entegrasyonu için 2010 yılı verileri ve 27 AB üyesinin öncelikle yüzölçümü, nüfus ve kişi başına düşen GSYİH değişkenleriyle FPO hesaplanmıştır. Birlik üyelerinin savunma harcamalarının, Birliğin savunma harcamasına % oranı da YPE olarak kabul edilmiştir. Bu değerler karşılaştırılarak NF'ya ulaşılmıştır. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında değişken sayısı ithalat ve ihracat oranlarının eklenmesiyle beş ve sonra da yurtiçi doğrudan yatırım oranı ile yurtdışı doğrudan yatırım oranlarının eklenmesiyle yedi değişken için değerler yeniden hesaplanmıştır. Her yeni eklenen değişken ile elde edilen NF değerleri için karşılaştırma fırsatı elde edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; muhtemel bir AB ordusunun kurulması durumunda, -7,64; -7,14; -3,73; -1,79 ve -0,33 negatif NF oranlarıyla İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan ve Portekiz'in elde ettiği yarardan çok askeri bütünleşmeye katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. İngiltere ve Fransa geçmişte olduğu gibi günümüzde de küresel gücü yansıtan temel oyuncular. Ekonomik büyüklüğe sahip bu ülkeler, diğer ülkeler adına maliyet yükünü omuzlayarak Birliğin askeri gücüne büyük katkıda bulunmaktadır. Yunanistan askeri harcamalarını Türkiye ile olan sorunları, Portekiz ise sömürgeleri nedeniyle savunma harcamalarını fazla tutup; dış ticaret ve doğrudan yabancı yatırım oranlarının düşük olması nedeniyle Birliğin askeri gücünün maliyetlerini yükledikleri tespit edilmiştir.

İthalat, ihracat oranları ile doğrudan yabancı yatırım oranları yüksek olan ülkeler Birlik içinde en yüksek NF'yı elde eden ülkeler olmuştur. Bu ülkeler Belçika, Hollanda İspanya ve İsveç'tir. Diğer üye ülkeler ise düşük de olsa net faydaları pozitif gözükmektedir. Aynı zamanda 2004 sonrası AB'ne üye olan ülkeler savunma harcamalarında Birliğin yükünü çeken özellikle İngiltere, Fransa'nın yükünü daha da arttırdığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Bailes, A. J.K. (2008)**, “The EU and a better World What Role for the European Security and Defence Policy?”, *International Affairs*, 84(1), January, pp:115-130.
- Becher, K. (2004)**, “Has-been, Wannabee or Leader: Europe's Role in the World after the 2003 European Security Strategy”, *European Security*,13(4), pp:345-359.
- Bickerton, C.J., B.Irondelle, A.Menon (2011)**, “Security Co-operation beyond the Nation-State: The EU's Common Security and Defence Policy”, *JCMS*, 49(1), pp:1-21.
- Boehmer, C.R. (2010)**, “Economic Growth and Violent International Conflict:1875-1999”, *Defence and Peace Economics*, 21(3)pp:249-268.
- Central Intelligence Agency (CIA)**, (2011), <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>, (20.04.2011)
- Cornish, P. (2004)**, “NATO: The Practice and Politics of Transformation”, *International Affairs*, 80(1), pp:63-74.
- Çayhan, E. (2002)**, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye” Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi,3,ss:42-55.
- Dedman, M.J. (2008)**, *The Origins and Development of the European Union 1945, A history of European İntegration*, Routledge, Second Edition, New York.
- Dune, J.P, R.P.Simith, D.Willenbockel (2010)**, “Models of Military Expenditure and Growth: A Critical Review”, *Defence and Peace Economics*, 16(6), pp:449-461.
- European Commission (EC)**, (2011), www.consilium.europa.eu, (20.05.2011)
- EFE, H. (2007)**, “AB' nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), ss:1-31.
- Eriksson, A. (2006)**, “The Building of a Military Capability in the European Union, Some Internal and External Implications”, J.Hallenberg and H.Karlsson (Ed.), *Changing Transatlantic Security Relations Do the US, the EU and Russia form a new Strategic Triangle?*, Routledge, New York, pp: 44-59.
- Freira, M.R. (2008)**, “The European Security and Defence Policy: History, Structures and Capabilities”, M.Merlingen and R.Ostrauskaite (Ed.), *European Security and Defence Policy*, Routledge, New York, pp.9-24.

- Giray, F. (2008)**, “Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme”, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(1), ss:181-192.
- Guyot, M. and R.Vranceanu (1999)**, “European defence: The cost of partial integration”, Defence and Peace Economics, 12(2), pp:157-174.
- Hartley, K. (2010)**, “Collaboration and European Defence Industrial Policy”, Defence and Peace Economics, 19(4), pp:303-315.
- Howart, J. (2006)**, “The Transformation of European Military Capability, 1989-2005”, C.Gilroy and C.Williams (Ed.), Service to Country, Personnel Policy and the Transformation of Western Militaries, MIT Press, USA, 499p.
- Kollias, C. (2008)**, “A Preliminary Investigation of the Burden Sharing Aspect of A European Union Common Defence Policy”, Defence and Peace Economics, 19(4), pp:253-253.
- Koutrakos, P. (2001)**, Trade Policy and Defence in EC Constitutional Law, Hart Publishing, Oxford(England)
- Krause, K. (1998)**, “Cross-Cultural Dimension of Multilateral Non-Proliferation and Arms Control Dialogues: An Overview”, Contemporary Security Policy, 19(1), pp:1-22.
- Mendoza, A. (2010)**, “European defence in the long run: can play a leading role in a multipolar world”, European View, 9, pp:233-240.
- NATO, (2001)**, <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb0403.htm>, (18.08.2011)
- Neuman, G.St. (2009)**, “Power, Influence and Hierarchy:Defense industries in a Unipolar World”,Defence and Peace Economics, 21(1), February, pp:105-134.
- Nikolaidou, E. (2010)**, “The Demand for Military Expenditure:Evidence from the EU15(1961-2005)”, Defence and Peace Economics, 19(4), pp:273-292.
- Olson M. and R.Zeckhauser (1966)**, “An economic theory of alliance”, The Review of Economics and Statistics, 48(3), pp:266-279.
- Ojanen, H. (2006)**, “The EU and NATO, Two Competing Models for a Common Defence Policy”, JCMS, 44(1), pp:57-56.
- Sandler, T and J.Forbes (1980)**, “Burden-sharing, Strategy and the design of NATO”, Economic Inquiry, 18(3), pp:425-444.
- Sevidy, J. and M.Zaborowski (2004)**, “Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations”, European Security, 13(3), pp:187-213.
- Smith, M. (2003)**, “The framing of European foreign and security policy:towards a post modern policy framework?” Journal of European Public Policy, 10(4), pp:556-575.
- Smith, R. and J.Fontanel (1991)**, “A European Defence Union?”, Economic Policy, 6(13), pp:393-424.

SIPRI, (2011), <http://www.sipri.org/>, (05.04.2011)

Toje, A. (2008), America, the EU and Strategic Culture, Renegotiating the Transatlantic Bargain, Routledge, USA, 212p.

Ulriksen, S. (2004), “Requirement of Future European Military Strategies and Force Structures”, International Peacekeeping, 11(3), pp:457-473.

Quille, G. (2004), “The European Security Strategy: A Framework for EU Security Interests?”, International Peacekeeping, 11(3), Autumn, pp:422-438.

UNCTAD, (2011), <http://unctadstat.unctad.org/UnctadStatMetadata/Documentation/UNCTADstatContent.html>, (22.04.2011)

Wolf, C. ve Jr.B.Zycher (2001), “European Military Prospects, economic constraints and the rapid reaction-force”, RAND, USA, 72p.